

JOBS, JOBS, JOBS!
HEEFT MICHEL-I DE MANTRA
WAARGEMAAKT?

Prof. dr. Stijn Baert

**Met ondersteuning van Drs. Johannes Weytjens
en Dra. Hannah Van Borm**

6 maart 2019

Jobs, jobs, jobs. De regering Michel-I moest in 2014 niet lang zoeken naar een *tagline* die de rode draad door haar beleid zou vatten. Ook bij grote verklaringen nadien werd alles op alles gezet om deze mantra in de hoofden van de burgers te krijgen. Alleen al op basis van de vele persiflages op “jobs, jobs, jobs” die de afgelopen jaren verschenen, lijkt alvast die ambitie geslaagd.

De keuze voor “jobs, jobs, jobs” als grote ambitie was een logische keuze. Enerzijds paste ze bij de sociaaleconomische herstelregering die Michel-I wou zijn. Anderzijds was er geen alternatief. Ons land liep in 2014 internationaal duidelijk achterop qua werkzaamheidsgraad, wat een grote hypotheek legde op de betaalbaarheid van de sociale zekerheid in een periode dat de vergrijzing met volle kracht zou toeslaan.

De regering Michel-I afrekenen op de mate waarin haar belangrijkste ambitie werd waargemaakt, is dan ook de logica zelve.

Hoeveel jobs zijn er tussen 2014 en 2018 exact bijgekomen? Loopt onze arbeidsmarkt in op Nederland en Duitsland of wordt de kloof enkel groter? Heeft de regering de maatregelen die ze heeft aangekondigd ook effectief uitgevoerd? Vallen de maatregelen te merken in de cijfers? Is het allemaal net voldoende of ligt een grote onderscheiding in het vooruitzicht? Het zijn vragen die de burger vast beantwoord wil weten alvorens naar het stemhokje te trekken.

In dit laagdrempelige evaluatierapport breng ik de cijfers die volgens mij de juiste zijn om de evolutie van onze arbeidsmarkt tussen 2014 en 2018 te analyseren. Ik duid deze cijfers op een zo objectief

mogelijke manier. Deze duiding wordt bewust beknopt gehouden om de cijfers voor zichzelf te laten spreken. Nadien reflecteer ik op basis van deze cijfers over het in België (en Vlaanderen) gevoerde beleid. Dat laatste is een veel moeilijker oefening. *State-of-the-art* impactevaluaties kunnen pas over een aantal jaren gemaakt worden. Mijn beleidsreflecties zijn dan ook deels opiniërend van aard. Het zijn *educated guesses*.

1. SHOW ME THE... JOBS, JOBS AND JOBS!

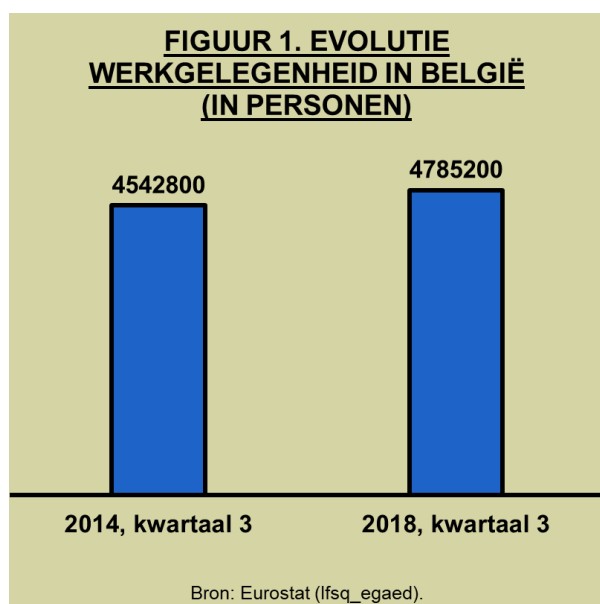
1.1. DE INDICATOR WAAR HET OM DRAAIT

Meer dan 200.000 banen zouden er de afgelopen jaren bijgekomen zijn, de regering Michel-I pakte er veelvuldig mee uit.¹

De cijfers tonen aan dat de 200.000 extra banen die er zouden bijgekomen zijn, eerder een onderdan een overschatting vormen.

Figuur 1 vergelijkt de werkgelegenheid in België tussen het derde kwartaal van 2014 en het derde kwartaal van 2018. Doorheen dit document zullen telkens deze kwartalen vergeleken worden. Cijfers voor het derde kwartaal van 2014 vatten de situatie net voor de regering Michel-I startte (op 11 oktober 2014). De cijfers voor het derde kwartaal van 2018 zijn dan weer de laatste kerncijfers die momenteel

beschikbaar zijn. Bovendien is dit derde kwartaal van 2018 het laatste dat de regering Michel-I volledig uitdeed – tijdens het vierde kwartaal werd ze opgevolgd door het minderheidskabinet Michel-II (op 9 december 2018) die na minder dan twee weken (op 21 december 2018) alweer in lopende zaken ging. Aangezien kwartaalcijfers volatieler zijn dan jaargegevens, werd steeds gecontroleerd of de kwartalen geen uitschieters vormden.

De groei in werkgelegenheid is onmiskenbaar. Tussen het derde kwartaal van 2014 en het derde kwartaal van 2018 groeide het aantal werkenden in ons land met ongeveer 242.400 personen.

De groei in werkgelegenheid is echter geen goede indicator om de vooruitgang van onze arbeidsmarkt te meten.

Net zoals wanneer een dokter een patiënt onderzoekt, is het kijken naar de juiste indicator(en) cruciaal om een diagnose van onze arbeidsmarkt te stellen. De evolutie van de werkgelegenheid

uitgedrukt in personen is deels de resultante van demografische factoren, zoals de vergrijzing (of vergroening) van de bevolking of stromen van migratie. Deze zaken kunnen immers een effect hebben op de zogenaamde rekruteringsbevolking (of bevolking op actieve leeftijd). Dit is de bevolking binnen de leeftijdsgrenzen waaruit werkenden in principe worden gerekruteerd.

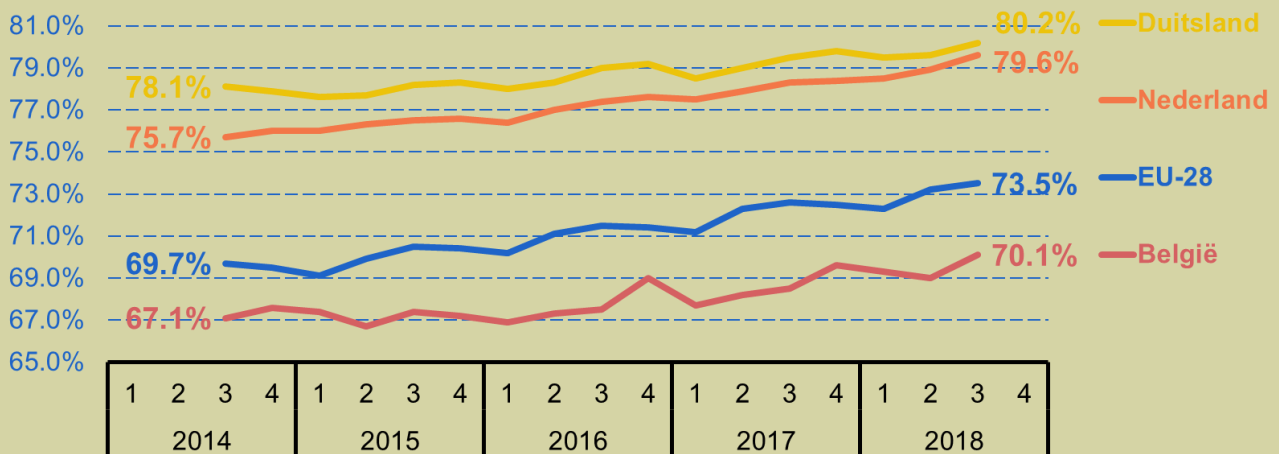
Beter is het te focussen op de zogenaamde werkzaamheidsgraad. Deze drukt het aantal werkenden uit in procenten van de rekruteringsbevolking, die typisch wordt gelijkgesteld aan de bevolking tussen 20 en 64 jaar.

Figuur 2 geeft de evolutie weer van deze werkzaamheidsgraad tussen het derde kwartaal van 2014 en het derde kwartaal van 2018. De cijfers voor België worden vergeleken met het Europees gemiddelde (voor de EU-28) en de overeenkomstige cijfers voor buurlanden Nederland en Duitsland.²

België evolueerde onder de regering Michel-I van een werkzaamheidsgraad van 67.1% naar een werkzaamheidsgraad van 70.1%, een stijging van 3 procentpunt dus. Op Europees niveau werd evenwel nog een licht grotere stijging vastgesteld, i.e. van 69.7% naar 73.5%, een stijging van bijna 4 procentpunt. Ook Nederland en Duitsland lieten een stijging van 3.9 procentpunt respectievelijk 2.1 procentpunt optekenen.

De werkzaamheidsgraad in ons land verbeterde dus duidelijk onder Michel-I, maar het gat met de beter presterende landen werd allerm minst dichtgereden.

**FIGUUR 2. EVOLUTIE WERKZAAMHEIDSGRAAD
ONDER 20- TOT 64-JARIGEN**

Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eurostat (lfsq_ergaed).

1.2. OVER WERKZOEKENDEN EN INACTIEVEN

Wie niet aan het werk is, kan ofwel werkloos ofwel inactief zijn. Werklozen zijn op zoek naar een baan – en label ik in wat volgt als “werkzoekenden” – en ontvangen daarom een werkloosheidsuitkering. Inactieven bieden geen arbeid aan.³

Figuur 3 en **Figuur 4** tonen hoe de percentages werkzoekenden en inactieven in ons land en de benchmarklanden evolueerden onder de regering Michel-I.⁴ De percentages in **Figuur 2**, **Figuur 3** en **Figuur 4** sommen tot 100%.

Daar waar het percentage werkzoekenden in ons land substantieel afnam, bleef de proportie inactieven eerder stabiel.

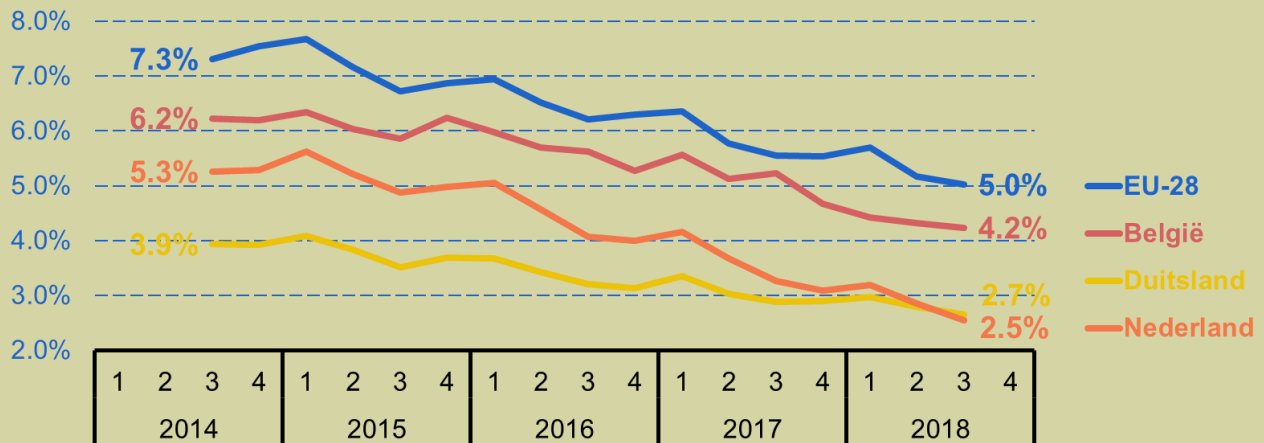
Het percentage werkzoekenden onder de 20- tot 64-jarigen nam tussen het derde kwartaal van 2014

en het derde kwartaal van 2018 af van 6.2% naar 4.2%. Daarmee blijft ons land het ongeveer 1 procentpunt beter doen dan de EU-28 als geheel. De achterstand op Nederland groeide wel licht: in dat land viel het percentage werklozen over dezelfde periode terug van 5.3% naar 2.5%. Nederland telt ondertussen zelfs een lager percentage dan Duitsland.

In het derde kwartaal van 2014 waren 26.7% van de 20- tot 64-jarigen in België noch werkend noch werkzoekend, in het derde kwartaal van 2018 zijn dat er nog steeds 25.7%. Zowel globaal in Europa als in Nederland, waar het percentage inactieven in 2014 al veel lager was, nam de fractie inactieven sterker af.

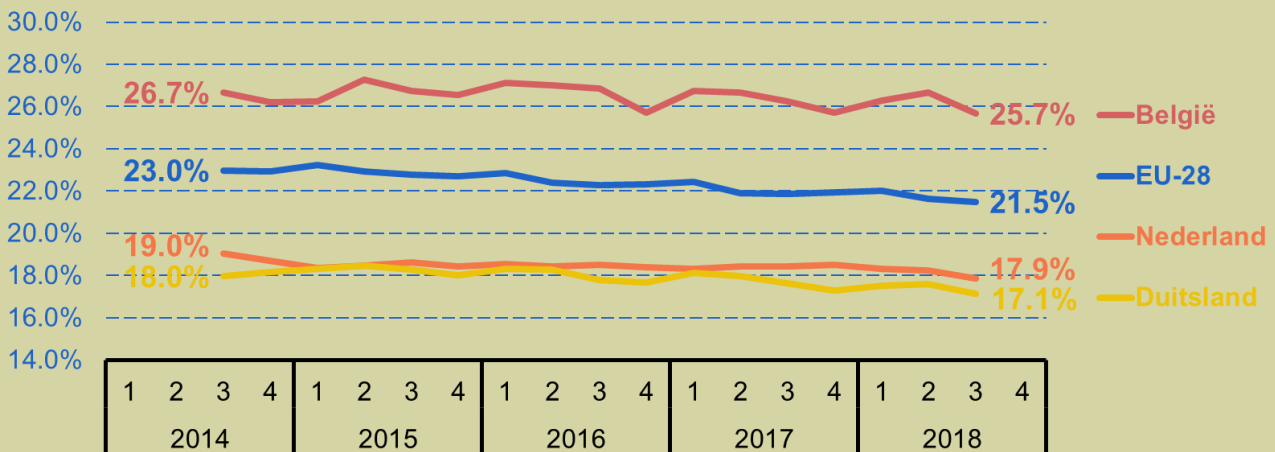
België telt ongeveer 1.7 miljoen burgers op arbeidsleeftijd die niet werken en geen werk zoeken.⁵ Met die hoge inactiviteit blijven we het verschil met het buitenland maken.

FIGUUR 3. EVOLUTIE PERCENTAGE WERKZOEKENDEN ONDER 20- TOT 64-JARIGEN

Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat (lfsq_ergaed en lfsq_urgaed).

FIGUUR 4. EVOLUTIE PERCENTAGE INACTIEVEN ONDER 20- TOT 64-JARIGEN

Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat (lfsq_ergaed en lfsq_urgaed).

1.3. GRIJZE HAREN EN EXOTISCHE NAMEN

Twee groepen die historisch oververtegenwoordigd zijn onder de niet-werkenden in ons land, zijn 55-plussers en personen met een migratieachtergrond.

Figuur 5 en **Figuur 6** brengt de evolutie van hun

werkzaamheid gedurende de regeerperiode van Michel-I in kaart.

De werkzaamheid van de 55- tot 64-jarigen steeg de afgelopen jaren substantieel in ons land: van 42.4% naar 50.4%. Die stijging is 1 procentpunt sterker dan de globale stijging in de EU-28. De achterstand blijft evenwel groot.

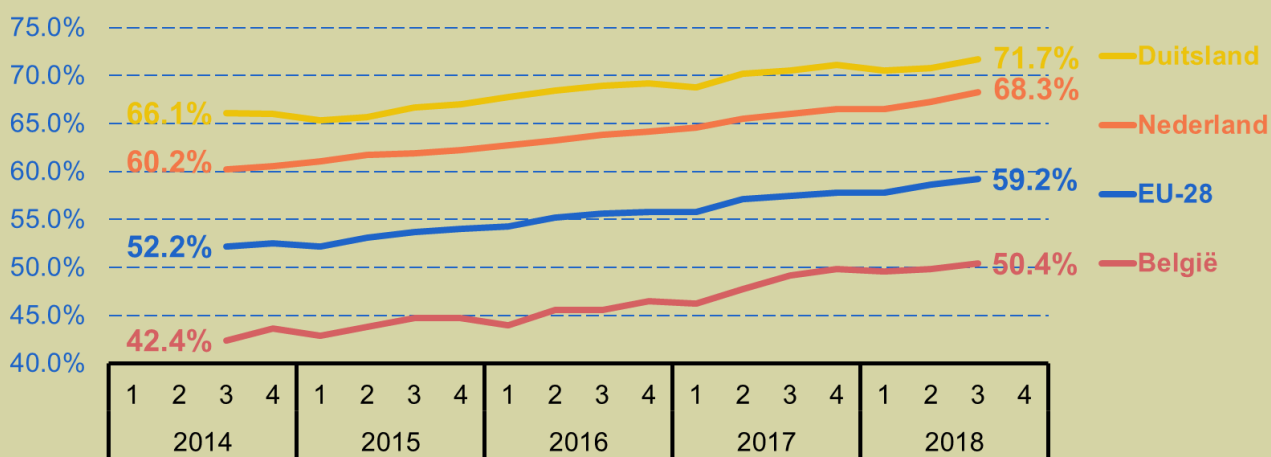
Van alle 55- tot 64-jarigen werken er in ons land slechts 5 op de 10, tegenover 6 op de 10 gemiddeld in Europa en 7 op de 10 in Nederland en Duitsland.

De werkzaamheid van personen met een niet-EU-28-nationaliteit in ons land kent een grillig verloop.⁶

Figuur 6 maakt evenwel duidelijk dat de tendens dezelfde is als die voor de andere kerncijfers: een groeiende werkzaamheidsgraad maar de kloof met het buitenland wordt niet gedicht.

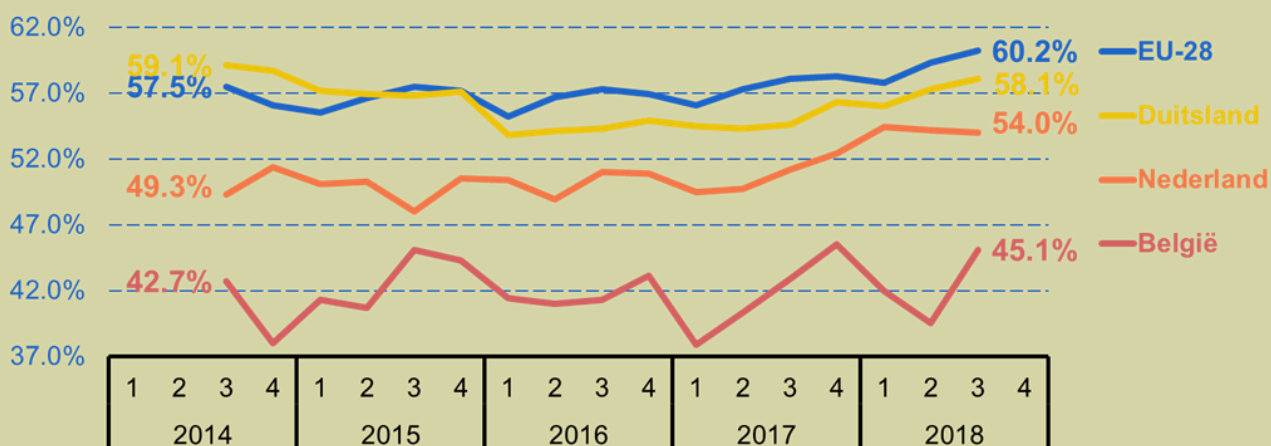
De werkzaamheidsgraad van niet-EU-28-burgers bleef 15 procentpunt lager dan het EU-28-gemiddelde.

FIGUUR 5. EVOLUTIE WERKZAAMHEIDSGRAAD ONDER 55- TOT 64-JARIGEN

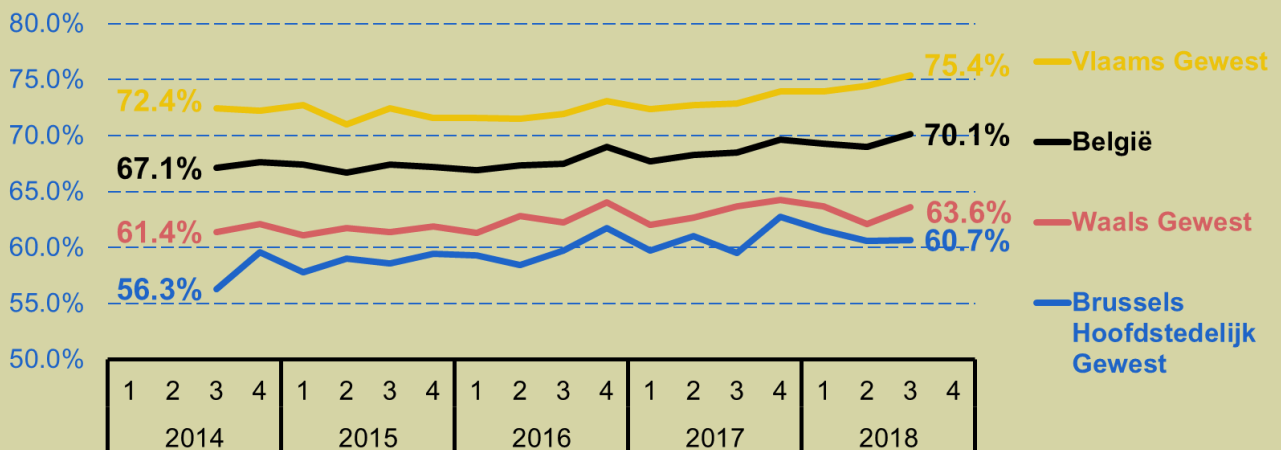
Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eurostat (lfsq_ergan).

FIGUUR 6. EVOLUTIE WERKZAAMHEIDSGRAAD ONDER 20- TOT 64-JARIGEN MET EEN NIET-EU-28-NATIONALITEIT

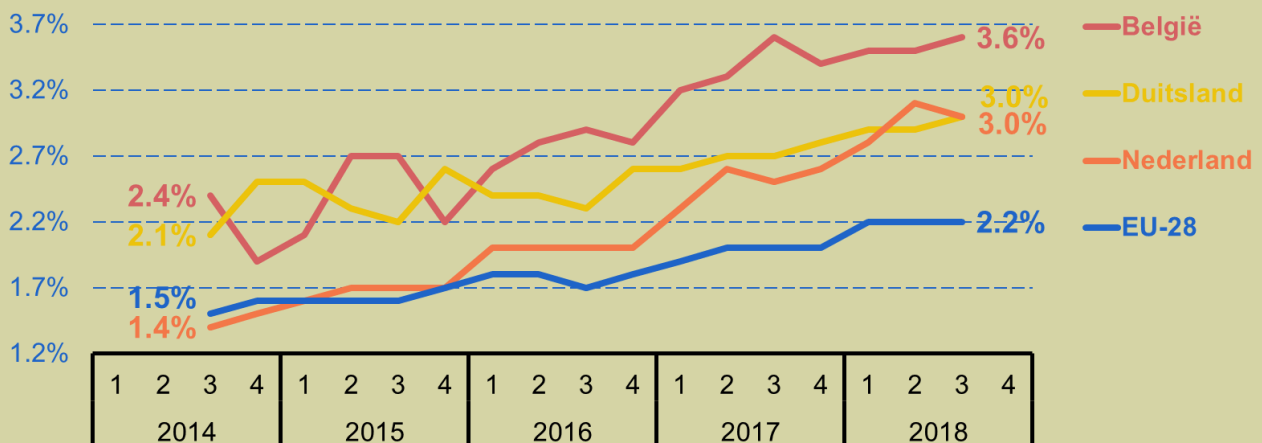
Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eurostat (lfsq_ergan).

FIGUUR 7. EVOLUTIE WERKZAAMHEIDSGRAAD ONDER 20- TOT 64-JARIGEN IN BELGISCHE GEWESTEN

Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Statbel.

FIGUUR 8. EVOLUTIE VACATUREGRAAD

Noot: De vacaturegraad is het aandeel van de vacatures in het totale aantal potentiële (vervulde en openstaande) banen.
Bron: Eurostat (jvs_q_nace2).

1.4. VLAANDEREN EN WALLONIË

Bovenstaande statistieken verbergen grote verschillen tussen de verschillende Belgische gewesten. **Figuur 7** geeft de evolutie weer van hun respectievelijke werkzaamheidsgraden over de huidige regeerperiode.

In Vlaanderen steeg de werkzaamheidsgraad onder de 20- tot 64-jarigen tussen het derde kwartaal van 2014 en het derde kwartaal van 2018 van 72.4% naar 75.4%. Met een groei van 3 procentpunt kent het Vlaamse niveau dus exact dezelfde groei als België als geheel. Wallonië kende slechts een groei van 2.2 procentpunt (van 61.4% naar 63.6%). Dit

betekent dat de kloof met Vlaanderen, die in 2014 al meer dan 10 procentpunt bedroeg, enkel toenam. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest groeide iets sterker qua werkzaamheidsgraad: 4.4 procentpunt, i.e. van 56.3% naar 60.7%. De afstand tot Vlaanderen blijft evenwel immens.

De kloof in werkzaamheidsgraad tussen Vlaanderen en de andere gewesten werd op geen enkele manier dichtgereden.

1.5. BRAND IN BELGIË EN DE IJSSCHOTS

De afgelopen jaren was in de media veel te doen over de krapte op onze arbeidsmarkt. Een hoog aantal vacatures tegenover een beperkt aantal werkzoekenden die deze vacatures kunnen invullen zorgt ervoor dat sommigen spreken van een “arbeidsmarkt in brand”.⁷ **Figuur 8** geeft weer dat de arbeidsmarktkrapte in ons land inderdaad sterk toenam. De vacaturegraad, i.e. het aandeel van de vacatures in het totale aantal potentiële (vervulde en openstaande) banen, steeg in ons land duidelijk sterker dan in het buitenland. Enkel Tsjechië laat momenteel in Europa een (licht) hogere vacaturegraad optekenen.

Deze situatie kan evenwel niet los gezien worden van wat aan bod kwam onder Sectie 1.2. Onder de 29.9% 20- tot 64-jarigen die niet werken in ons land, treffen we vooral veel inactieven aan. Het percentage werkzoekenden, waar we op aangewezen zijn om vacatures in te vullen, is daarentegen relatief klein. **Figuur 9** neemt de eerdere figuren samen en brengt de ijsschots, waar

ik onze arbeidsreserve al een tijdje mee vergelijk,⁸ in het vizier.

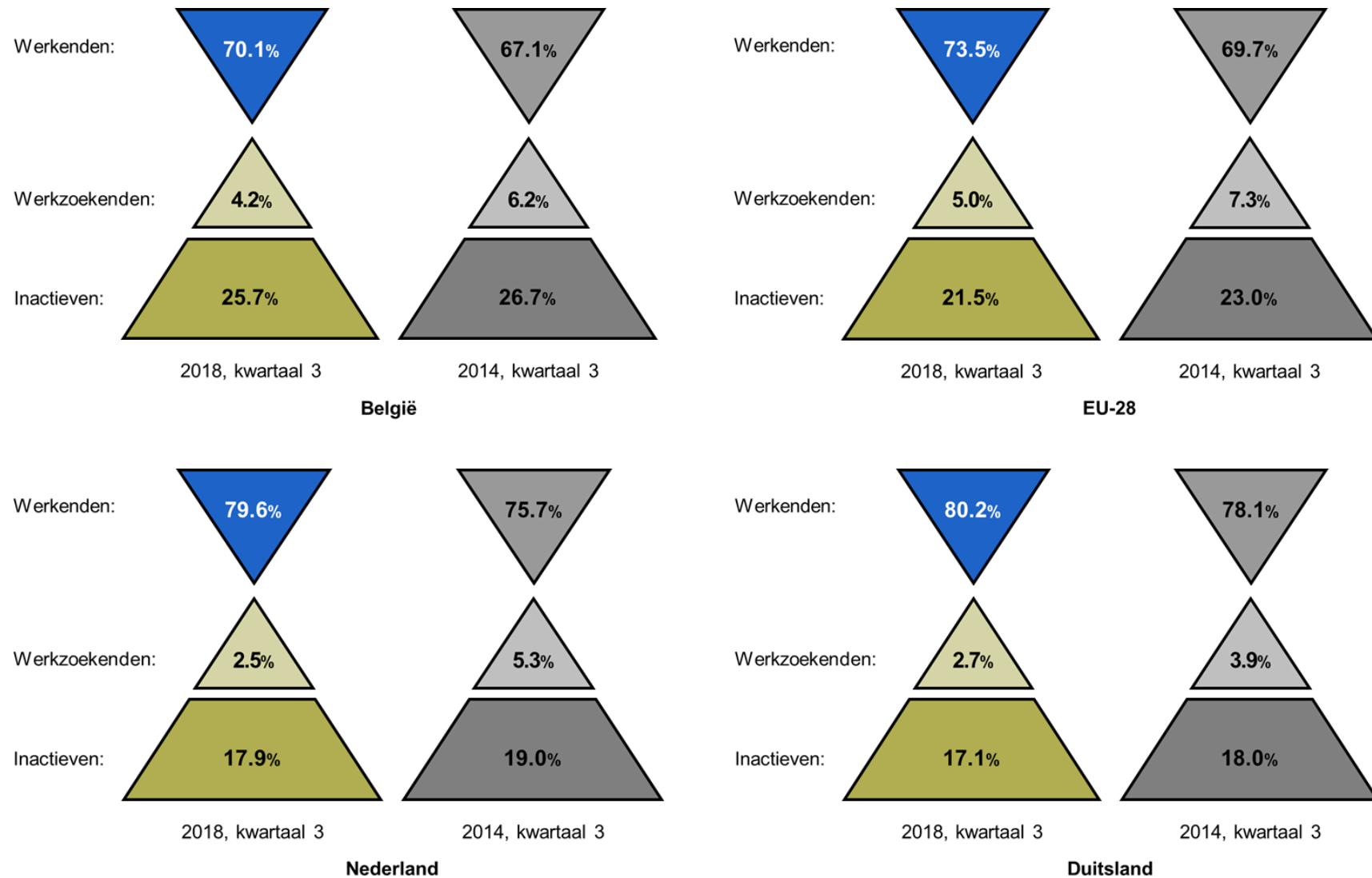
Onze arbeidsreserve is een soort van ijsschots. We staren ons blind op het topje, de werkzoekenden, maar vergeten te vaak de latente arbeidsreserve aan inactieven.

Wallonië en Brussel kennen, zowel in 2014 als in 2018, ongeveer 30% inactieven onder hun 20- tot 64-jarigen.

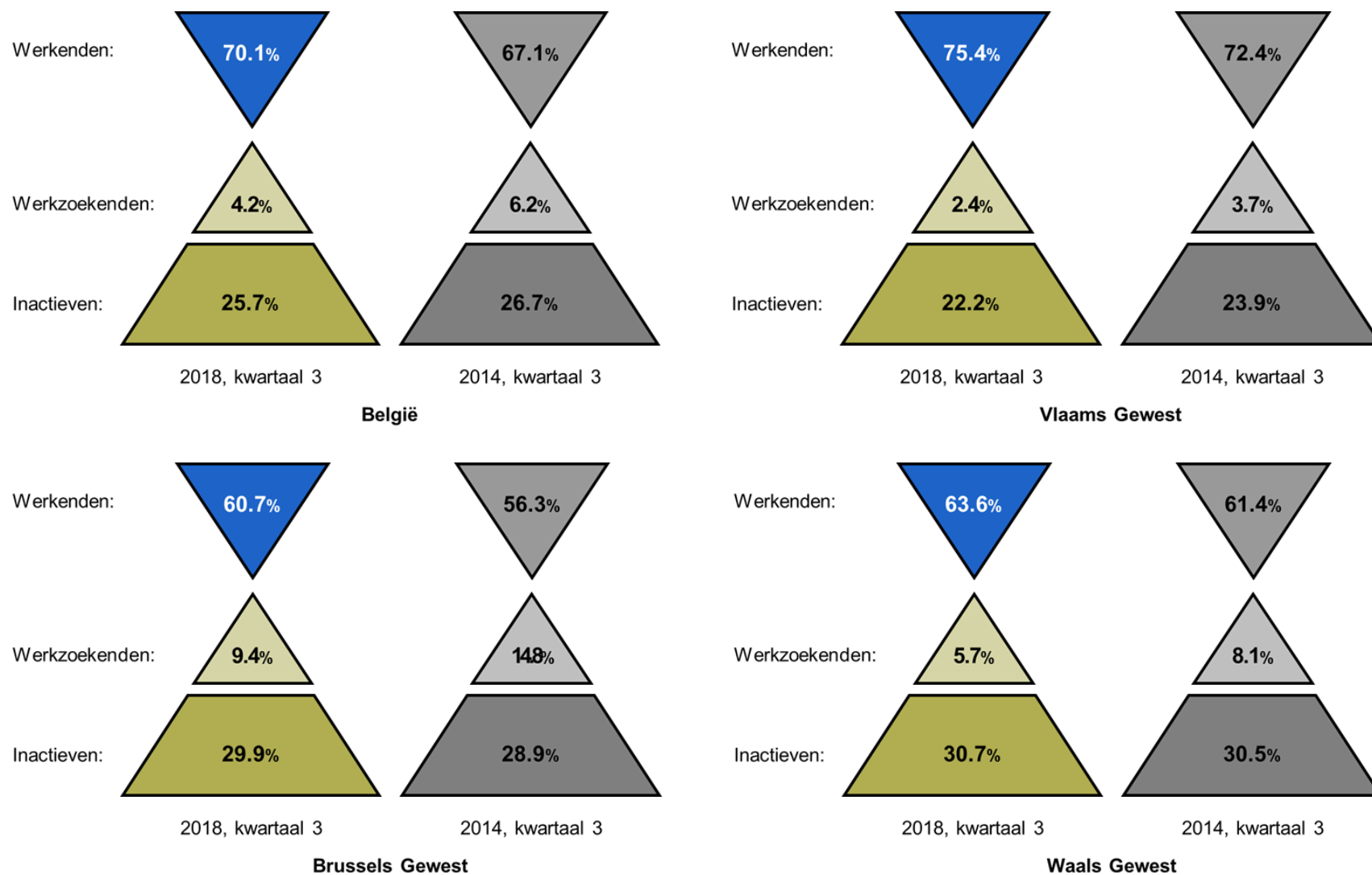
Zelfs in Vlaanderen bleef het percentage inactieven (licht) boven het Europese gemiddelde.

Het relatief beperkte aantal werkzoekenden in ons land en zijn gewesten enerzijds en het zeer hoge aantal inactieven anderzijds lijkt gerelateerd aan de verschillende sterkte van de poortwachters aan de uitgangen van de arbeidsmarkt (werkloosheid, ziekteverzekering en diverse stelsels van pensioen). Dit brengt ons bij het volgende hoofdstuk van dit document.

FIGUUR 9. OPDELING 20- TOT 64-JARIGEN NAAR WERKZAAMHEIDSSTATUS

FIGUUR 9. OPDELING 20- TOT 64-JARIGEN NAAR WERKZAAMHEIDSTATUS (VERVOLG)

2. BELEID OF (MAL)CHANCE?

Op basis van de cijfers in Hoofdstuk 1 is het onmiskenbaar dat de meest relevante arbeidsmarktindicatoren positief geëvolueerd zijn onder de regering Michel-I. Tegelijk is het onduidelijk in welke mate deze vooruitgang te danken is aan het gevoerde beleid dan wel aan de gunstige economische conjunctuur.

Het feit dat we voor de meeste indicatoren onze relatieve positie tegenover Europa als geheel en tegenover Nederland en Duitsland amper of niet versterkten, wordt door velen gezien worden als een indicatie van het belang van de economische conjunctuur in de verbetering van onze werkzaamheidsgraad. Deze these verdient evenwel twee belangrijke nuanceringen. Ten eerste vonden in de meeste Europese landen ook substantiële arbeidsmarkthervormingen – typisch in dezelfde richting als degene die in ons land gevolgd werd – plaats (OESO, 2018). Ten tweede wordt ons land historisch gekenmerkt door een minder sterke terugval in crisisjaren maar ook minder vooruitgang in tijden van betere conjunctuur (zoals we die kenden sinds 2014) met dank aan de uitgesproken automatische stabilisatoren in ons land (Dolls en coauteurs, 2012). Het is dan ook niet ondenkbaar dat de achterstand op landen als Duitsland en Nederland enkel maar groter was geworden indien de hervormingen die plaatsvonden op federaal (en gewestelijk) niveau niet uitgevoerd zouden geweest zijn.

Uitsluitsel over de effectiviteit van het gevoerde beleid zal er ten vroegste over enkele jaren zijn. Dan

kan immers via *state-of-the-art* impactevaluaties nagegaan worden in welke toestand onze arbeidsmarkt zich had bevonden in de *counterfactual* situatie dat de hervormingen niet hadden plaatsgevonden.

In wat volgt, reflecteer ik over het gevoerde beleid op basis van twee parameters. Ten eerste worden elementen van het gevoerde beleid gelinkt aan indicatoren waar het beleid wel een duidelijke, directe impact op heeft (en die onderliggend zijn aan de werkzaamheidsgraden uit Hoofdstuk 1). Met andere woorden: zien we het gevoerde beleid in de cijfers? In deze context wordt ook verwezen naar enkele andere *second-best* evaluaties die reeds gebeurden en de overeenkomst met aanbevelingen in de wetenschappelijke literatuur. Ten tweede worden uitgesproken beleidsambities enerzijds en beleidsrealisaties anderzijds vergeleken.

2.1. DE AANVAL OP DE LOONKOSTEN

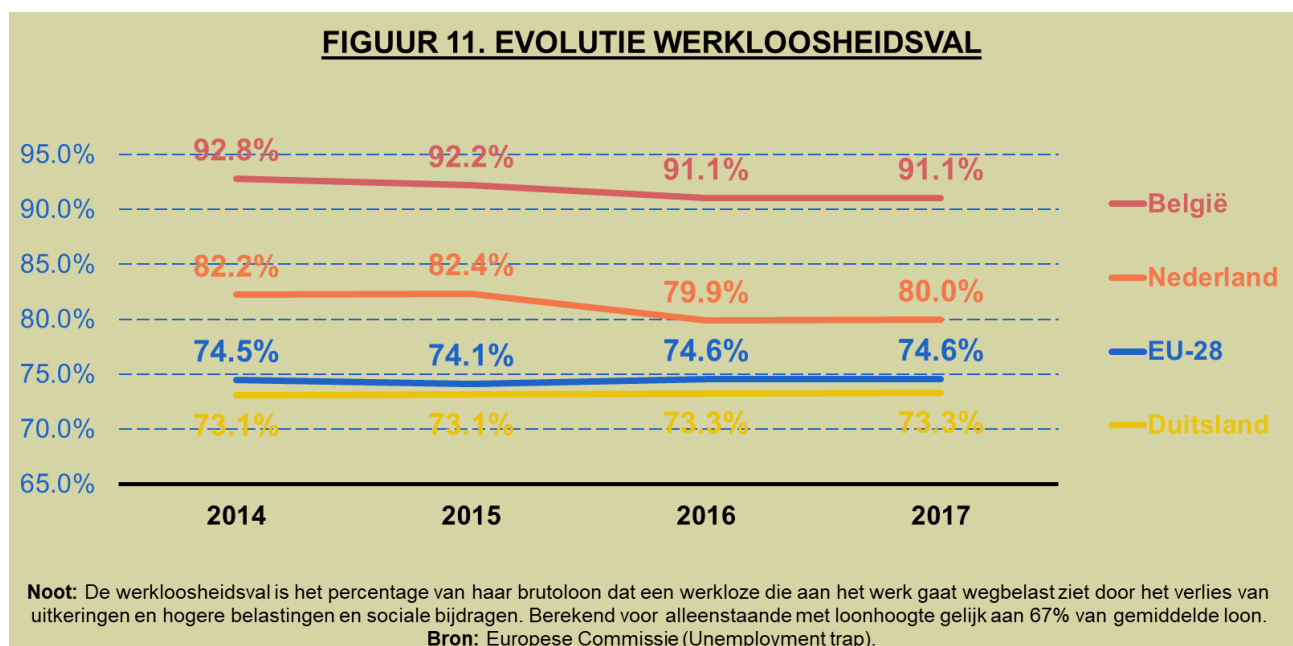
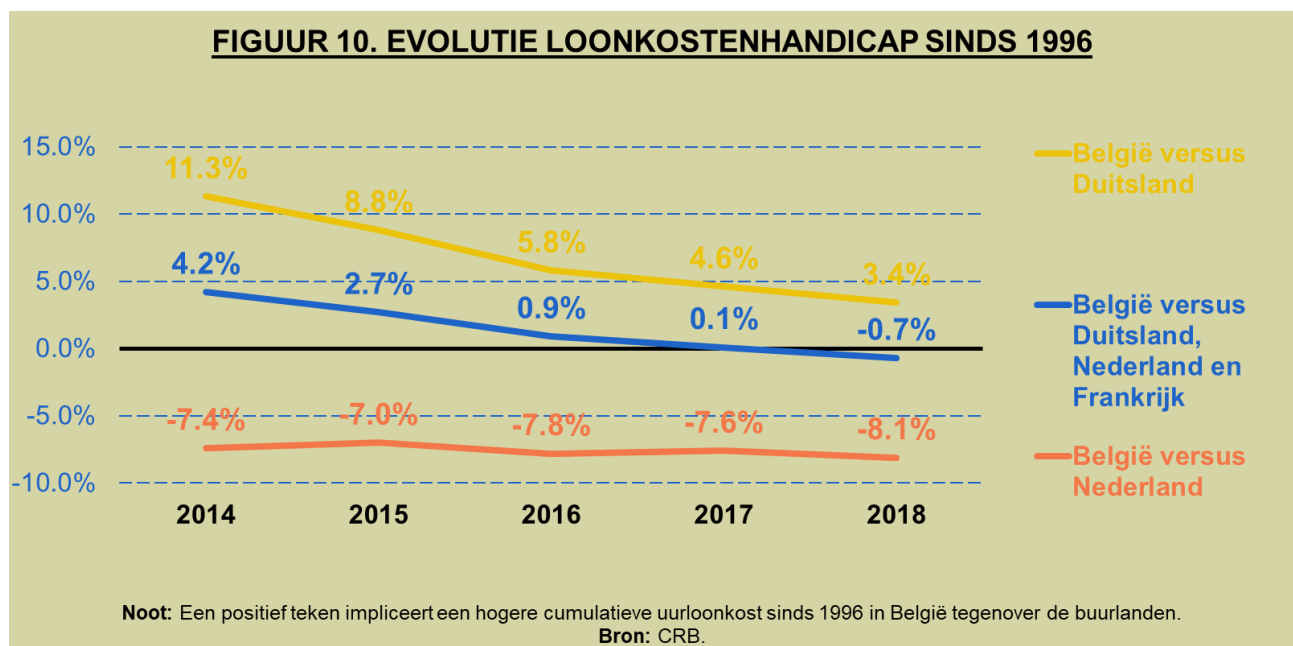
Van bij haar aantreden zette Michel-I de aanval in op de hoge loonkosten waar ons land historisch door gekenmerkt wordt. Dat hoge loonkosten samengaan met lagere tewerkstelling is iets waar in de arbeidseconomie een zekere consensus over bestaat (Boeri en van Ours, 2008; Hamermesh, 2014; Neumark en Wascher, 2008).

Michel-I realiseerde een indexsprong en voerde de taxshift door, met een substantiële verlaging van de loonlasten tot gevolg. Bovendien werd in 2017 de loonnormwet zo aangepast dat toekomstige loonevoluties die de sociale partners onderhandelen opgelopen concurrentieverlies moeten compenseren.

Figuur 10 geeft weer hoe de loonkostenhandicap evolueerde in vergelijking met onze buurlanden tussen 2014 en 2018 – het cijfer voor 2018 is gebaseerd op een projectie door de CRB. Deze figuur geeft mooi weer hoe sinds de uitrol van de taxshift in 2016 de loonkostenhandicap afnam. In 2015 was de gecumuleerde loonkostenhandicap tegenover Duitsland, Frankrijk en Nederland (in

vergelijking met referentiejaar 1996) nog 2.7%. In 2017 en 2018 is deze virtueel 0.

Het gevoerde beleid had een duidelijk gunstig effect op de concurrentiepositie van ons land. De historische loonhandicap sinds 1996 werd volledig weggewerkt.

De taxshift had ook als doel de lasten op loontrekkenden te verlagen en zodoende werken meer lonend te maken. Die verlagingen waren relatief belangrijker voor de lagere inkomens (Capéau, 2018; NBB, 2018).

De evolutie van de werkloosheidsval (**Figuur 11**) is in lijn met de bedoeling van de hervorming. Men spreekt in het algemeen over de werkloosheidsval wanneer het inkomen dat sommigen (typisch laaggeschoolden) met werken vrij kunnen besteden niet significant hoger dan hun werkloosheidsuitkering. Hierbij dient rekening gehouden te worden met extra uitgaven bij werkzaamheid (zoals kinderopvang, vervoer en kledij) en het wegvallen van eventuele andere sociale tegemoetkomingen. Eurostat meet de werkloosheidsval als het percentage van haar/zijn brutoloon dat een werkloze die aan het werk gaat “wegbelast” ziet door het verlies van uitkeringen en hogere belastingen en sociale bijdragen, en dit voor een alleenstaande met een loonhoogte gelijk aan 67% van het gemiddelde loon. In 2014 bedroeg deze werkloosheidsval in ons land 92.8%, wat in internationaal perspectief een zeer hoog cijfer was. Dit nam in 2016 licht af, tot 91.1%. Daarmee werd een (heel) klein deel van de achterstand op het Europees gemiddelde goedge maakt.

Verschillende studies probeerden reeds de verwachte effecten van de taxshift in termen van jobcreatie te schatten. Hun voorspellingen zijn deels gebaseerd op modellen die dynamieken op de arbeidsmarkt in het verleden vatten. Zo schatten Capéau en collega's (2018) dat de taxshift netto 65.000 tot 92.000 bijkomende jobs zal opleveren tegen 2020. Het Planbureau en de Nationale Bank van België kwamen in hun voorspellingen tot 45.000 en 52.100 extra banen tegen 2021, respectievelijk

(FPB, 2015; NBB, 2017).

Al het geleverde studiewerk geeft aan dat de taxshift verantwoordelijk is voor een substantieel stuk van de stijging in werkzaamheidsgraad.

De voornoemde studies wijzen wel op het feit dat de taxshift de komende jaren een gat zal slaan in de begroting. Zij geven ook aan dat eventuele besparingen en lastenverhogingen die dit zullen moeten compenseren een negatief gevolg kunnen hebben voor de werkgelegenheid.

2.2. FLEXIBILITEIT

Naast de taxshift werden onder de regering Michel I verschillende andere maatregelen genomen om onze arbeidsmarkt te moderniseren.

Onze arbeidsmarkt werd flexibeler, voor werkgevers én werknemers.

De Wet Werkbaar en Wendbaar Werk bediende werkgevers onder andere met het plusminuscontosysteem,⁹ de mogelijkheid tot vrijwillige overuren en sectorale experimenten inzake arbeidsduur en arbeidsrecht. Voor werknemers werden in het raamwerk van deze wet akkoorden gesloten rond loopbaan-sparen, telewerk, het mobiliteitsbudget en uitzendarbeid voor onbepaalde duur. De gewonnen flexibiliteit lijkt een goede zaak daar de hoge mate van rigiditeit als een belangrijke drempel werd (wordt) gezien voor onze arbeidsmarkt (Cockx en Van der Linden, 2010). Tegelijk kunnen deze hervormingen moeilijk bestempeld worden als echte omslagen, hoewel het recent gefinaliseerde mobiliteitsbudget vanuit

verschillende perspectieven een pluim verdient.

Ook de uitbreiding van het systeem van flexi-jobs werkte in dezelfde richting. Op basis van cijfers die toenmalig Staatssecretaris Philippe De Backer een aantal maanden geleden vrijgaf, bleek het aantal flexi-jobbers per 1 januari 2018 ongeveer 33.000 te zijn, i.e. drie keer meer dan voor de hervorming in 2016. Aangezien een flexi-job slechts uitgeoefend kan worden bovenop een reguliere baan, heeft deze hervorming evenwel geen rechtstreeks effect gehad op de werkzaamheidsgraad. Een indirect effect, zowel positief (bijvoorbeeld doordat ondernemen aantrekkelijker wordt) als negatief (bijvoorbeeld door een beperktere arbeidsverdeling), is mogelijk en moet blijken uit toekomstige impactstudies.

2.3. LANGER WERKEN

De regering Michel-I startte in 2014 met duidelijke ambities inzake langer werken. Een verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 tegen 2030 maakte deel uit van het regeerakkoord. Een lijst van zware beroepen die een uitzondering zouden krijgen op 67 als pensioenleeftijd werd meteen in het vooruitzicht gesteld. Ook stond in het regeerakkoord een helder traject voor de uitfasering van het SWT (Stelsel van Werkloosheid met Bedrijfstoeslag). Ten slotte werd op verschillende momenten de ambitie uitgedrukt om de hoge loonkosten voor oudere werknemers aan te pakken door de koppeling van de lonen aan de anciënniteit te herzien.

Deze ambities werden slechts zeer gedeeltelijk ingevuld en/of gaandeweg afgezwakt. De uitfasering van het SWT werd op verschillende tijdstippen herbekeken en ook op dit moment is het geplande traject onzeker. Een lijst van zware

beroepen zal er tijdens deze legislatuur naar alle waarschijnlijkheid niet meer komen. Ook omtrent de mate waarin werkloze dagen in de tweede vergoedingsperiode (i.e. na een jaar van werkloosheid) mogen meetellen voor 50-plussers was er een wisselend standpunt. Ten slotte werd geen wezenlijke vooruitgang geboekt inzake de loon-anciënniteit-koppeling.

De regering Michel-I voerde globaal een ronduit verwarrend beleid inzake langer werken.

De geschapen onduidelijkheid rond langer werken is zeer problematisch. Door de voortdurend wisselende positie van de regering Michel-I inzake uitzonderingen op de nieuwe pensioenleeftijd, de berekening van de pensioenen en de toegang tot het SWT kunnen oudere werknemers hun carrières niet richten op realistische verwachtingen.¹⁰

Bovendien kan deze ongunstige uitkomst niet los gezien worden van de beperkte slagkracht die de regering aan de dag legde inzake de sociale partners rond belangrijke dossiers (tegen bepaalde deadlines) tot een akkoord te laten komen.

Discussies tussen de sociale partners over cruciale dossiers zoals de zware beroepen en de koppeling van de lonen aan de anciënniteit, zijn geëindigd met een wit blad papier.

2.4. IT'S A DEAL?!

In de zomer van 2018 sloot de regering Michel-I een arbeidsdeal af. Deze bestond enerzijds uit een 25-tal maatregelen gericht op het aanpakken van de

arbeidsmarktkrapte, veelal gericht op het stimuleren van opleidingen richting knelpuntberoepen.

Anderzijds bevatte deze een hervorming van de werkloosheidsuitkeringen, i.e. de zogenaamde versnelde degressiviteit van de uitkeringen. In het kader van deze hervorming, die ik een jaar geleden zelf in de markt zette als een *first best* hervorming voor ons land (Baert, 2018), zouden de uitkeringen gedurende de eerste maanden van de werkloosheid hoger zijn dan nu het geval is, om nadien sneller dan nu af te nemen naar het (huidige) bodemniveau. De bedoeling van deze maatregel was werkzoekenden de mogelijkheid te geven initieel te gaan voor een duurzame baan op het niveau van hun kunnen en hen daarna hun poule van te overwegen vacatures te laten uitbreiden alvorens langdurig werkloos te worden.

Een aantal van de (kleinere) maatregelen uit de arbeidsdeal werden reeds geformaliseerd, andere (nog) niet. De versnelde degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen zal deze legislatuur niet meer goedgekeurd worden.

De arbeidsdeal van de regering Michel-I bleef dus deels een virtuele oplossing voor het reële probleem dat onze krappe arbeidsmarkt is.

Dit is zowel problematisch op korte als op middellange termijn. Op korte termijn mist onze arbeidsmarkt handvaten om vacatures ingevuld te krijgen. Zoals aangegeven in Sectie 1.5 is de arbeidsmarktkrapte nochtans nijpender bij ons dan in zowat elk ander Europees land. Het gevaar bestaat erin dat werkgevers die hun vacatures niet kunnen vullen finaal beslissen uitbreidingen niet te realiseren of kiezen voor het herlocaliseren of automatiseren van arbeidsintensieve activiteiten.

Op de langere termijn bestaat het gevaar dat onze arbeidsmarkt onvoldoende hervormd is tegen dat de conjunctuur weer verslechtert.

2.5. POORTWACHTERS

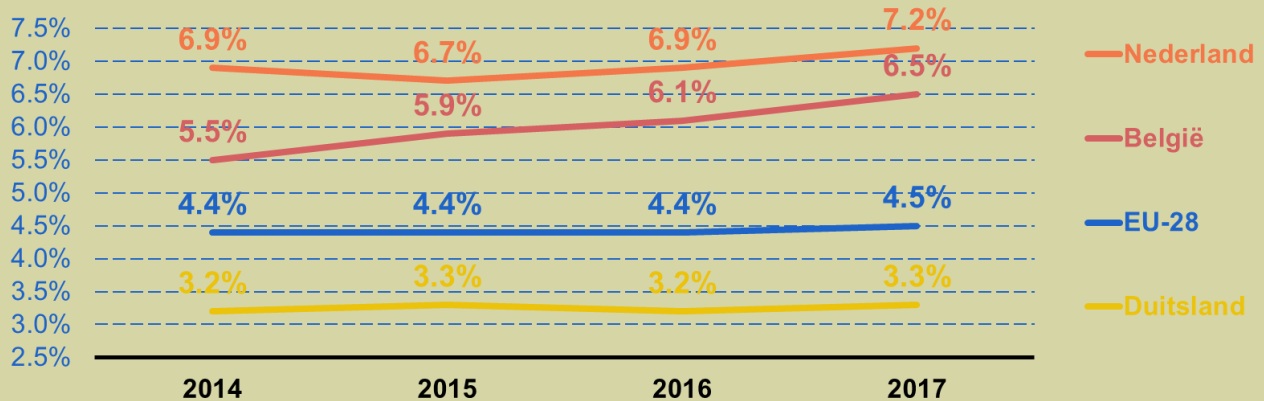
Daar waar beleid gedurende de afgelopen 15 jaar heeft ingezet op het activeren van werklozen (zie ook Sectie 2.6), kan men zich afvragen of andere uitgangspporten van de arbeidsmarkt wel even goed bewaakt werden. Sectie 2.3 maakte reeds duidelijk dat dit voor de uitgang richting (brug)pensioen allerminst het geval is.

Ook inzake de re-integratie van langdurig zieken lijkt nog een weg af te leggen richting adequater poortwachters. De regering Michel-I kondigde in 2018 weliswaar aan dat een langdurig zieke 5 tot 10 percent van haar/zijn ziekte-uitkering zou kunnen verliezen gedurende één maand wanneer deze niet opdaagt op een re-integratiegesprek, maar deze sanctionering – sowieso een lichtere dan degene die niet-constructieve werklozen kunnen opgelegd krijgen – is niet uitgevoerd.

Figuur 12 toont hoe België de afgelopen jaren een duidelijker stijging van het percentage zieken onder de rekruteringsbevolking laat optekenen. In welke mate deze echt het gevolg is van communicerende vaten tussen de werkloosheids- en ziekteverzekering dan wel vooral andere zaken (zoals een stijging in het aantal burn-outs en meer werkende 55-plussers) spelen, is evenwel nog onduidelijk.

Een andere vorm van controle die werd aangescherpt, is die op discriminatie op de arbeidsmarkt. Het betreft hier een vrij omslachtige vorm van praktijktesten waarbij inspecteurs fictieve

**FIGUUR 12. EVOLUTIE PERCENTAGE ZIEKEN
ONDER 20- TOT 64-JARIGEN**

Noot: Door hervorming van enquête zijn Belgische resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met de voorgaande jaren.
Bron: Eurostat (lfsa_igar).

sollicitaties kunnen uitvoeren bij een vermoeden van probleemsituaties en na juridische afdekking. De kans lijkt eerder gering dat deze mogelijkheid de in wetenschappelijk onderzoek vastgestelde – en vrij stabiele – ongunstige behandeling van (vooral) personen met een migratieachtergrond en oudere jobkandidaten (Baert, 2017; Baert en coauteurs, 2015; Baert en coauteurs, 2016) substantieel zal terugdringen.

2.6. HET VLAAMSE NIVEAU

Ook op het Vlaamse niveau werd de ambitie om de arbeidsmarkt structureel te versterken omarmd. In zijn 11 juli-toespraak van 2018 drukte minister-president Geert Bourgeois de ambitie uit om op middellange termijn naar een werkzaamheidsgraad van 80% te streven voor Vlaanderen.

Tegenover die ambitie staan een reeks genomen maatregelen die er vooral op gericht waren meer werkzoekenden richting werk te activeren. In het kader van de “sluitende aanpak” worden werklozen

nu gecontacteerd binnen de eerste zes weken van werkloosheid en nadien systematisch opgevolgd, wat in lijn is met aanbevelingen uit wetenschappelijk onderzoek (Cockx en coauteurs, 2011). Hierbij wordt ook meer gebruik gemaakt van moderne data-analysetechnieken. Deze worden nu ook ingezet om de meest adequate manier om langdurig werklozen te activeren opnieuw in te schatten.

Verder werd ook het Vlaams doelgroepenbeleid drastisch vereenvoudigd en werd het aantrekken van buitenlands talent via economische migratie gemakkelijker gemaakt. Vanaf september 2019 wordt trapsgewijze het duaal leren (i.e. het combineren van leren op school en op de werkvloer) een evenwaardige leerweg. Deze hervorming heeft het potentieel de werkloosheid onder jongeren nog te verlagen (Verhaest en coauteurs, 2019).

Het percentage werkzoekenden binnen de rekruteringsbevolking is in Vlaanderen thans historisch laag (i.e. 2.4%) en vermoedelijk nog moeilijk verder substantieel te verlagen aangezien (i) ook in een goed werkende arbeidsmarkt een

zekere frictiewerkloosheid – werklozen tussen twee banen – bestaat en (ii) het federale niveau mee verantwoordelijk is voor de belangrijke werkloosheidsvallen voor sommige resterende groepen van werklozen (Vlamingen in SWT in het bijzonder).

De Vlaamse Regering lijkt dan ook haar job gedaan te hebben. Een aandachtspunt blijft evenwel de grote stigma die rond langdurig werklozen, zeker degenen die door de VDAB rechtstreeks bij bedrijven worden aangeboden, te verlagen (Van Belle en coauteurs, 2018; Van Belle en coauteurs, In druk).

Om echter ook de ambitie van een 80% werkzaamheidsgraad waar te maken, zal ook in Vlaanderen bovenal het percentage inactieven naar beneden moeten. Daarvoor is de Vlaamse Regering evenwel deels aangewezen op maatregelen die op het federale niveau dienen genomen te worden.

3. CONCLUSIE

Op basis van dit evaluatierapport kunnen de volgende drie conclusies getrokken worden.

1. Hét kerncijfer van de arbeidsmarkt, de werkzaamheidsgraad, ging er in België onder de regering Michel-I duidelijk op vooruit.
2. Tegelijk werd de achterstand op het Europese gemiddelde en de beter presterende buurlanden niet ingehaald. In het bijzonder blijft ons aantal inactieven (dit zijn mensen die niet werken maar ook geen werk zoeken) enorm

hoog.

3. Hoewel de directe impact van het gevoerde beleid nog verder moet onderzocht worden, is duidelijk dat (i) de taxshift verantwoordelijk is voor een substantieel deel van de banengroei, (ii) verschillende maatregelen werden genomen die stroken met wat experts voorschrijven, (iii) de regering Michel-I tegelijk deels bleef steken in virtueel beleid en (iv) de regering de poortwachters richting (brug)pensioen en ziekteverzekering voorlopig te weinig versterkte.

REFERENTIES

Baert, S. (2017). Discriminatie op de Vlaamse Arbeidsmarkt: Reflecties na vijf jaar veldonderzoek. Presentatie in kader van hoorzitting voor Vlaams Parlement.

Baert, S. (2018). Meer degressiviteit in de werkloosheidsuitkeringen: een schot voor de boeg vanuit de ivoren toren. Mimeo.

Baert, S., Cockx, B., Gheyle, N., Vandamme, C. (2015). Is There Less Discrimination in Occupations Where Recruitment Is Difficult? *Industrial & Labor Relations Review*, 68, 467–500.

Baert, S., Norga, J., Thuy, Y., Van Hecke, M. (2016). Getting Grey Hairs in the Labour Market. A Realistic Experiment on Age Discrimination. *Journal of Economic Psychology*, 57, 86–101.

Boeri, T., van Ours, J. (2008). *The Economics of Imperfect Labor Markets*. Princeton: Princeton University Press.

Capéau, B., Decoster, A., Maes, S., Vanheukelom, T. (2018). Betaalt de taxshift zichzelf terug? *Leuvense Economische Standpunten*, 2018/168.

Cockx, B., Dejemeppe, M., Van der Linden, B. (2011). Sneller aan werk dankzij activering van het zoeken? *Regards économiques*, 85, 1–14.

Cockx, B., Van der Linden, B. (2010). Flexicurity in Belgium: a reform proposal based on economic principles. *International Labour Review*, 149, 361–372.

Dolls, M., Fuest, C., Peichl, A. (2012). Automatic stabilizers and economic crisis: US vs. Europe. *Journal of Public Economics*, 96, 279–294.

FPB (2015). Macro-economische en budgettaire effecten van de tax shift maatregelen van de federale regering. Brussel: Federaal Planbureau.

Hamermesh, D. (2014). Do labor costs affect companies' demand for labor? *IZA World of Labor*, 3. Doi: 10.15185/izawol.3.

NBB (2017). Macro-economische en budgettaire impact van het door het kabinet van de minister van

Financiën gereviseerde taxshiftscenario en vergelijking met de oefening van november 2015. Brussel: Nationale Bank van België.

NBB (2018). Jaarverslag 2018. Brussel: Nationale Bank van België.

Neumark, D., Wascher, W. (2008). *Minimum Wages*. Cambridge: MIT Press.

OESO (2018). *OECD Employment Outlook 2018*. Parijs: OESO.

Van Belle, E., Di Stasio, V., Caers, R., De Couck, M., Baert, S. (2018). Why Are Employers Put Off by Long Spells of Unemployment? *European Sociological Review*, 34, 694–710.

Van Belle, E., Caers, R., De Couck, M., Di Stasio, V., Baert, S. (In druk). The Signal of Applying for a Job Under a Vacancy Referral Scheme. *Industrial Relations*.

Verhaest, D., Baert, S., De Rick, K., De Witte, K., Laurijssen, I., Smet, M., Tobbyack, I. (2019). *Duaal leren in Vlaanderen: Kansen en gevaren*. Gent: Skribis.

Eindnoten.

¹ Zie bijvoorbeeld de berichtgeving over de State of the Union van 2017 (<https://nieuws.vtm.be/politiek/michel-haalt-zwaar-uit-naar-stakers>).

² Als gevolg van de hervorming van de enquête naar de arbeidskrachten, waarbij in het bijzonder een roterend panel werd ingevoerd, zijn de resultaten vanaf 2017 niet exact vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren. Daar de evoluties in 2014, 2015 en 2016 enerzijds en die in 2017 en 2018

anderzijds erg op elkaar aansluiten, lijkt deze hervorming evenwel niet tot grote vertekeningen te leiden.

³ Voor de exacte definities die Eurostat hanteert (en waar de cijfers in dit rapport op gebaseerd zijn), verwijzen we naar https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_methodology. Tot de inactieven behoren in de praktijk (naast studenten boven de 20 jaar) vooral (i) ontmoedigde werklozen, (ii) huismoeders en huisvaders, (iii) langdurig zieken en arbeidsongeschikten, (iv) SWT'ers en (v) vervroegd gepensioneerden.

⁴ Het percentage werkzoekenden mag niet verward worden met de werkloosheidsgraad, die niet berekend wordt als percentage van de rekruteringsbevolking, maar wel als percentage van de actieve bevolking (i.e. de werkenden en werkzoekenden).

⁵ Eigen berekening op basis van (i) de Eurostat-statistiek (lfsq_egaed) die aangeeft dat er 4.664.600 20- tot 64-jarigen werken in ons land en (ii) de verhouding tussen werkenden en inactieven in het derde kwartaal van 2018 (zie Figuur 2 en Figuur 4).

⁶ Dit grillige verloop wordt mogelijk verklaard door de kleinere steekproefgrootte op het niveau van de burgers met een niet-EU-28-nationaliteit.

⁷ Zie bijvoorbeeld het interview met VDAB-topman Fons Leroy “De arbeidsmarkt staat in brand” (<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/05/11/war-for-talent---de-arbeidsmarkt-staat-in-brand-/>).

⁸ Zie bijvoorbeeld opiniestuk “Een schepen van Sociale Zaken én Werk” (https://www.standaard.be/cnt/dmf20180507_03502504).

⁹ Dankzij dit systeem, dat voordien reeds in de automobielsector bestond, kunnen werkgevers hun werknemers (in samenspraak) in drukke periodes inzetten op zaterdagen en hen in rustiger periodes compenseren met vrije vrijdagen.

¹⁰ Deze evaluatie strookt met de lage mate van levenslang leren in ons land die blijkt uit andere Eurostat-gegevens.